

**«КРУГЛИЙ СТІЛ» З ПРОБЛЕМИ
«ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВІ ЗАСОБИ
ЗАПОБІГАННЯ ЕКОНОМІЧНИМ ЗЛОЧИНАМ»**

16 листопада 1995 р. в Донецьку Академією правових наук України, Інститутом економіко-правових досліджень НАН України, прокуратурою Донецької області, економіко-правовим факультетом Донецького державного університету за участю представників зацікавлених наукових установ, юридичних навчальних закладів і правоохоронних органів України проведено «круглий стіл» з проблеми «Господарсько-правові засоби запобігання економічним злочинам». Засідання вів директор Інституту економіко-правових досліджень НАН України, академік НАН України В. К. Мамутов. Від Академії правових наук України з повідомленнями виступили віце-президент АПН України, академік Ю. М. Грошевий, головний вчений секретар АПН України, член-кореспондент М. М. Сибільов, директор Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності при АПН України, професор В. І. Борисов.

Учасники «круглого столу» відмітили різке загострення криміногенної ситуації в сфері господарської діяльності в Україні, особливо в банківсько-фінансовій, зовнішньоекономічній діяльності, в процесах приватизації державного майна. Було вказано на усталену тенденцію зростання економічних злочинів.

Аналізуючи соціальні чинники економічних правопорушень, більшість доповідачів зазначили, що загальною причиною зростання економічних правопорушень та їх найбільш небезпечної частини злочинів, є неупорядкованість господарського і цивільного законодавств, які у сукупності не охоплюють усієї системи нових економічних зв'язків і не відбивають потреб перехідного періоду розвитку суспільства на шляху становлення соціально-орієнтованої змішаної економіки. Сплеск економічних злочинів в останні роки багато в чому пов'язаний також з дезорганізацією управління, послабленням законності, контрольних і наглядових функцій з боку держави над господарськими процесами України.

Учасники «круглого столу» відмітили також нерозробленість поняття «економічна безпека». Відсутність загального підходу до оцінки сутності економічної безпеки, за думкою доповідачів, породжує серйозні труднощі в комплексному вжитті заходів щодо нейтралізації криміналізації господарської діяльності.

Доповідачі прийшли до однозначного висновку, що для ефективної протидії зростанню економічних правопорушень

в Україні, скорочення кількості господарських злочинів на даному етапі боротьби з економічною злочинністю необхідно вирішити суттєву низку теоретичних та організаційно-правових проблем. Так, було визнано, що:

— в законодавчій політиці по попередженню економічних злочинів пріоритетним напрямком має стати удосконалення і розвиток господарського та цивільного законодавств щодо урегулювання економічних відносин в Україні; виявлення в його нормах та усунення із них суперечностей, прогалин, які слугують «легальною» основою зловживань службових та інших осіб; причетних до розпорядження або управління коштами і товарно-матеріальними цінностями. Що стосується кримінального законодавства, то його слід розглядати як необхідний (але не головний) суспільно-правовий чинник попередження економічних злочинів;

— для виключення майнової неспроможності контрагентів господарських зобов'язань необхідно увести єдиний державний реєстр суб'єктів господарювання України, який має забезпечувати безперешкодне одержання інформації про правовий статус, фірмове найменування, майновий стан, розрахунковий рахунок, розмір статутного фонду та інші дані, зміст яких не становить комерційної таємниці, але необхідний як передумова надійності укладення будь-яких комерційних правочинів;

— єдиний державний реєстр суб'єктів господарювання України мусить виключати можливість реєстрації кількох утворень з однаковим найменуванням, із нього має бути зрозумілою організаційно-правова форма і форма власності суб'єкта, обсяг і межі його майнової відповідальності щодо прийнятих зобов'язань;

— нормативно-правового вирішення вимагає проблема забезпечення постійної наявності статутного фонду суб'єктів господарювання, який може слугувати об'єктом задоволення майнових вимог кредиторів при невиконанні зобов'язань боржником. Розв'язати проблему можна було б шляхом зберігання коштів статутного фонду в Національному банку України або контролем фінансових (податкових) служб за наявністю основних (обігових) фондів суб'єкта в натурі, вартістю не нижче розміру зареєстрованого статутного фонду;

— з метою посилення функцій держави щодо організуючого впливу на економіку, підвищення ефективності контролю і нагляду за правочинністю здійснення господарської діяльності необхідне прийняття закону України про компетенцію державних органів у сфері управління економікою;

— серед першочергових, невідкладних законодавчих заходів потрібні розгляд і прийняття Верховною Радою України Господарського (Комерційного) кодексу України як основоположного нормативного акта, системно забезпечуючого втілення в економічне життя публічних і приватно-правових заклад регулювання господарських відносин, що створюють органічний суспільний господарський порядок;

— для організаційного і правового забезпечення законних прав та інтересів суб'єктів господарювання, окремих громадян та всього суспільства необхідно створити громадський моніторинг стану економічної злочинності в її різновидах з метою вжиття системи своєчасних планових заходів щодо її запобігання і викоренення;

— в процесі оновлення господарського і цивільного законодавств України треба розширити і зміцнити гарантії виконання зобов'язань;

— в процесі законотворчої діяльності необхідне розв'язання проблеми юридичної відповідальності фізичних (службових) осіб за економічні злочини в обов'язковому об'єднанні майнових і кримінально-правових санкцій. В новому Кримінальному кодексі України поряд з іншими санкціями слід передбачити конфіскацію майна засудженого як обов'язковий вид додаткового покарання за економічні злочини;

— з метою забезпечення цілісності державного і комунального майна потрібно нормативно закріпити провідні ланки механізму приватизації (з оцінки, аудиту, складання бізнес-планів та ін.) за державними органами, з покладенням на них майнової, а на службових осіб цих органів — адміністративної та кримінальної відповідальності за заподіяну шкоду;

— необхідно створити систему державних гарантій ефективного використання приватизованої власності, в тому числі шляхом обов'язкового державного страхування господарської діяльності суб'єктів підприємництва;

— для запобігання зловживанням використанням чужого імені (фірмового найменування, товарного знаку, знаку обслуговування) треба нормативно урегулювати застосування офіційної символіки в комерційному обігу, передбачивши дійові санкції за порушення встановлених правил;

— в законодавчій обіг слід увести категорію економічної неспроможності. З метою виключення зловживань і попередження економічних злочинів розмежувати поняття неплатоспроможності і банкрутства, виділивши в останньому навмисне банкрутство як кримінально каране діяння;

— забезпеченню правопорядку і попередженню злочинів в банківсько-фінансовій сфері також сприятимуть такі

заходи: а) нормативне закріплення механізму відкриття розрахункових рахунків суб'єктами підприємництва, при якому було б неможливо відкриття їх в двох і більше установах банків; б) надання кредитів тільки клієнтам свого банку; в) створення депозитарію заставленого майна з перетворенням його в майбутньому в національний реєстр з накопичення інформації про можливих кредитордержувачів та їх надійність; г) встановлення майнової та іншої юридичної відповідальності посадових осіб за неповернення банкам позичених коштів; д) усунення прогалини в законодавстві про відповідальність засновників та органів управління банку за банкрутство банків;

— важливим є теоретичне визначення поняття «економічне правопорушення», розробка систем таких правопорушень та видів відповідальності за їх вчинення. Необхідно встановити взаємозв'язок і узгодженість різних видів відповідальності за економічні правопорушення, виявити соціально-економічну і нормативну обумовленість кримінальної відповідальності, визначити найбільш ефективні санкції за адміністративні правопорушення і злочини;

Учасники «круглого столу» визнали за доцільне створення на базі великих наукових і навчальних закладів юридичного профілю спеціалізованих консультаційних і експертних пунктів та бюро з питань економічної безпеки, необхідних для всебічної профілактики економічних злочинів, скорочення їх кількості та запобігання. З метою наукової розробки методологічних проблем попередження економічних злочинів господарсько-правовими засобами визнано також за потрібне створення спеціалізованого структурного підрозділу подвійного підпорядкування в системі наукових установ Національної академії наук і Академії правових наук України.

З урахуванням актуальності проблеми забезпечення економічної безпеки України, використання господарсько-правових засобів запобігання злочинам, вивчення зарубіжного досвіду учасники «круглого столу» запропонували проведення в 1996 р. в Донецьку представницької науково-практичної конференції з цієї проблематики.

Матеріал підготували

проф. В. І. Борисов, доц. В. В. Хахулин